

Toms

Bērnībā Tomam Eiverijam bija divdesmit septiņas mātes. Tā viņš stāsta. Tas bijis gandrīz pirms četrdesmit gadiem.

Vaicā man vēl kaut ko, viņa acis lūdz, iztaujā mani visos sīkumos.

Nu labi. Trīs nedēļu vecumā viņš bija mazs, tieviņš, brēcošs zīdaiņis, sešarpus mārciņu padevīgas miesas. Viņa māte bija slima, neglābjami slima. Viņai bija kaut kas līdzīgs gripai, kas pārtapa par plaušu karsoni un pēc tam – depresiju. Galu galā viņa nokļuva slimnīcā uz sešiem mēnešiem. Kur šajā laikā atradās viņa tēvs? Kāds tēvs? Ha! Tas jau ir cits stāsts.

Laipna sociālā dienesta darbiniece palūkojās uz mazo, vārgo, kroplo Tomu (rahīts, viena pēda izgriezusies sāniski, ne gluži pareizi) un sacīja: – Atstājiet viņu manā ziņā. – Nākamajā dienā Toms tika ievietots Manitobas universitātes Mājturības nodaļā. Viņu taisnā ceļā aizveda uz Makdugala ēku, pēc kara celtu, karaļa Džordža stilā

būvētu namu, Mājturības nodaļas mācību vietu platās Redriveras krastā, un nolika gulēt baltā, izpušķotā šupulī. Mazais Toms, mācību bērns.

Makdugala ēka bija maza paradīze, tur bija moderna (tiem laikiem) virtuve, sienā iebūvēti auglkoša skapji, pie griestiem – robota koloniālā laikmeta dzega, neuzkrītošs apgaismojums, itin viss – uz palodzes rindojās pat māla puķu podi, kuros auga ģerānijas, begonijas, maurloku asie dzinumi un timiāns. Pagrabā bija flīzēm izklāta veļas mazgātava ar veļas rulli un «*Bendix*» veļas mazgājamo mašīnu, bet augšstāvā, plašajā kāpņu laukumā, atradās veļas skapis ar salocītiem palagiem un spilvendrānām, glīti pārsietām ar sārtām lentēm, tur bija arī nevainojami izgludināti virtuves dvieļi. Tas uzbūra viziju par kārtību, kas vispirms nokauninātu un pēc tam iedvesmotu šīs ēkas iemītnieces – divdesmit septiņas ceturtā kursa meitenes, kuras tur dzīvoja. Pirmā stāva apartamenti bija doktore, Dr. Sc., Elizabetes Frenčas (1900–1976) pārziņā. Tur tika sadalīti ikdienišķie māj-saimniecības pienākumi, meitenes norīkotas slaucīt putekļus, spodrināt sudrablietas, apmainīt un lāpīt palagus, sastādīt ēdienkarti, vārit zupu, klāt galdu, kārtot ziedus, vaskot grīdu, tīrīt traipus – apgūt tūkstošiem prasmju, kas nepieciešamas jaunajām māj-saimniecēm, kuras radās tajos kaisligajos, smaržīgajos pēckara gados. Doktore Frenča pati izveda šīs meiteņu grupas citu pēc citas uz otrā stāva balkona un nodemonstrēja pareizo veidu, kā izpurināt putekļu slotiņu. – Mēs šeit neatrodamies, lai rotaļātos, meitenes, – viņa brīdināja savas audzēknes plānošanas sanāksmēs, kas notika katru dienu. Un viņas tur sēdēja, klausīdamās un mādamas ar galvu, divdesmit septiņas džemperos tērptas skaistules (vismaz tā Toms Eiverijs viņas vienmēr iztēlojās), iekārtojušās doktore Frenčas maigos toņos krāsotajā viesistabā kā gleznas skulptūras, stīvi apsēdušās uz Dankana Faifa dīvāna un krēsliem vai arī burvīgi, skaisti nometušās uz zeltainā paklāja, pārvil-

kušas kuplos, rūtainos svārkus pār ceļgaliem. Viņu skatieni bija maigi – vieglprātības un atklātības sajaukums –, un ar domīgu sejas izteiksmi viņas balstīja zodu uz kopā saliktajām rokām. Šīs rokas! Uz dažām no tām jau bija uzvilks briljanta saderināšanās gredzens. (Tagad šīs rokas ir sešdesmit gadus vecas; Tomam ir gadījies pilsētā satikt dažas no savām vecajām «mātēm», un viņš ir redzējis, pat sirsnīgi turējis viņu rokas savējās un klausījies atmiņās par šo burvības pilno laiku.)

Tieši šīs pārļaini bālās rokas iegremdēja mazo Tomu viņa ikdienas vannā. («Vienmēr ar elkoni pārbaudiet ūdens temperatūru, meitenes.») Tās pašas rokas aizpogāja Toma krekliņus un naktstērpus, aizšorēja viņa zābaciņus. («Tikai ne pārāk cieši, meitenes, atcerieties par bērna asinsriti.») Laimīgais, laimīgais Toms Eiverijs. Nodots no vienām rokām citās, šūpots un kutināts, pabarots un cilāts, gaidot atraudziņu, apmīlots, apbalvots, nests svaigā gaisā – ja laiks bija silts – un turēts izkliedētā saules gaismā tieši piecas minūtes. («D vitamīns, meitenes, saules vitamīns.»)

Saules gaisma un sterilizēts piens, izkāsta putra un dārzeņi, miksti vārītas olas un banānu biezenis, mazos stikla trauciņos cepts olu krēms. Vai bērns bija apslapinājies? Viņa autiņi tika pārbaudīti katru stundu, visbaltākie, mikstākie, ar vislielāko mīlestību salocītie autiņi, kādus vien var iedomāties. Šo lielisko flaneļa autiņu virkne plandījās vējā aiz Makdugala ēkas, tālu no izkratītajām putekļu slotiņām. Vējš tos izpurināja un padarīja neiedomājami smaržīgus. Viss, ko bērns uzņēma sevī, tika nosvērts, un tas pats tika darīts ar visu, kas no viņa iznāca laukā. Meitenes apgriezta viņa sikos nadziņus, pierakstīja viņa svaru, pārbaudīja, kā viņš ar acīm seko paceltai rokai, atzīmēja viņa mazos purkšķišus. Viņš tika šūpots gaisā, turēts klēpī pēc klēpja, skūpstīts, ieziests ar eļļu, nopūderēts, cieši ietīts. Mazajam Tomam nekad neļāva raudāt ilgāk par minūti, lai gan doktore Frenča runāja par

izlutināšanu, par to, ka slikti paradumi veidojas agrā bērnībā.

Divdesmit septiņas mātes cieši spieda viņu pie savām džeemperī slēptajām krūtīm. Viņas būtu atdevušas viņam visu, pat savu krūts pienu, ja tāds būtu. Ar maigāko suku viņas nogludināja Toma nedaudzos zīdaiņos matus. Tāda mīlestība, tāda mīlestība – ak Dievs, viņš nekad vairs nepieredzēja tādu mīlestību. Viņas dūdoja bērna vārdu, dēvēja viņu par Tomiju, Tomiņu vai arī Mazo Zēnu, Jaukumiņu un Mazo Apaļvaizi. Viņas mīlēja Tomu tikai par to, ka viņš bija, viņam neko nevajadzēja darīt, lai izpelnītos viņu mīlestību. Protams, viņš auga un vāvuļoja; viņa apaļīgie, mīkstie locekļi izveidojās un kļuva spēcīgāki. Viņš bija tīrākais, jaukākais, koptākais, vēdinātākais un apmīļotākais zīdaiņis uz rietumiem no Redriveras, varbūt pat visā pasaulē.

1. nodaļa

Lūzums

Šodien ir Lielā piektdiena, vēss pavasara rīts, un trīsdesmit piecus gadus vecā Feja Maklauda guļ gultā blakus vīrietim, kuru vairs nemīl.

Viņa vārds ir Pīters Naitlijs. – Pricīgu Lielo piektdienu, – viņš nomurmina, piespiedis lūpas viņas sajauktajiem matiem, virzīdamies viņai tuvāk zem segas. Viņš to saka ar savu pārveidoto Anglijas vidienes akcentu, kas Fejai vienmēr izklausās pēc centieniem atdarināt īstenu angli, un tajā pašā laikā ar labo roku mēģina paplest viņas kājas. Mēs varam palikt gultā, saka viņa labā roka, mums nekur nav jāsteidzas, un tad viņa ikšķis pavirzās sānis, prasmīgi atrazdamas īsto vietu.

Vakar Feja viņu mīlēja, bet šodien vairs ne.

Nē, tā nav taisnība. Viņa to ir zinājusi jau krietnu laiku. Šī atziņa grauzusi viņu no iekšienes, raidījusi apslāpētus signālus. Piemēram,

viņa saprot, ka pēdējā laikā daudz skatās spogulī, saviebjas, rāda sev rupjas grimases, un dažreiz viņa no rītiem apsēžas uz gultas malas un trīcēdama paliek tā minūtēm ilgi. Viņai gribas noberzt sevi tīru, nogriezt matus, drudzaini darboties ar zobu suku, līdz smaganas sāk asiņot, nopirkt sev oranžus mežģīņu apakšsvārkus. Viņa ir atskārtusi, ka pēdējā laikā, spēji ievilkdama elpu, aprēķina, cik ilgi bijusi kopā ar Pīteru: trīs gadus, tūkstoš dienas.

Šorīt viņai ir grūti pievērsties Pītera Naitlija ikšķim, tā darbībām. Tomēr līdz viņas apziņai nonāk viņa teiktais – Lielā piektdiena. Oficiāla brīvdiena. Folkloras pētniecības centrs, kurā viņi abi strādā, šodien ir slēgts, un viņai vajadzēs ar kaut ko aizpildīt nākamās divpadsmit stundas.

Viņa par to prāto, kamēr Pītera Naitlija ikšķis kustas uz priekšu un atpakaļ – neatlaidīgi un ļoti viltīgi, tas grozās un grozās. Šodien vajadzēs viņam pateikt, ka viss ir beidzies. Fejai kļūst nelabi no šīs izlikšanās. Pat šobrīd viņai dedzina pakrūtē, un viņa zina, ka iemesls nav bads vai pat sāpes, bet gan kaut kāds niknuma pilns kauns. Sliktākais ir tas, ka pie visa – šā nepatīkamā stāvokļa, šā zaudējuma un iedragātajām jūtām – vainīga ir viņa pati.

Tagad Pītera lūpas ir aptvērušas viņas kreiso krūts galiņu, tās čukst un slid, prasmīgas mēles kustības. Ak, tā ir tik pazīstama sajūta. Šo gadu laikā viņš ir iemācījies sagādāt Fejai baudu. Nepārtrauc, viņa domā, bet zina, ka tūlīt viņš pievērsīsies viņas labajam krūts galiņam. Apzinīgi. Taisnīgi.

Viņas roka nogulst uz viņa muguras, un viņa atrod atbaidošu saušas ādas laukumu.

Viņa cenšas koncentrēties uz Lielās piektdienas pirmsākumiem. Domas riņķo un griežas. Vai viņš zina, Feja prāto, maigi šūpodama viņu uz priekšu un atpakaļ, ka Lielajai piektdienai ir pagāniska izcelsme? Ka tā ir vispretrunīgākā diena? Svinības un nomāktība.

Ciešanas un pārsātinājums. Bēdas un prieks. Ziema un pavasaris. Aukstums un karstums. Vai viņš zina, Feja klusi domā, ka dažos kļūsos Anglijas nostūros visi iedzīvotāji piedalās milzīgas alus mucas velšanā pa ielām un ka šīs mucas vietā agrāk bijušas upurēto dzīvnieku asiņainās galvas?

Viņu ir nomocījusi informācija, tā viņu spiež pie zemes, un viņa vienmēr izjūt vēlmi nodot to kādam citam. Vai Pīters Naitlijs, viņas mīļākais jau tūkstoš velti izšķiestu dienu, zina, ka dažos slāvu ciematos jauni vīrieši Lielajā piektdienā no niedrēm izgatavo ūdenspistoles un apšļāc cits citu ar ūdeni, un tas, protams, ļoti atgādina seksuālas darbības?

Par ko viņš šobrīd domā? Vai viņš vispār par kaut ko domā?

Vai viņš saprot, cik nozīmīgas ir Lieldienu olas? Vai kaut kas varētu būt vēl simboliskāks par olu, krāšņu, trauslu olu, kas izzagta no vistu kūts un dievbijīgi apgleznota?

Nē, viņai sāp ne tikai vēders, bet arī sirds. Tā sāp viņu abu un vēlīgi pavadītā laika dēļ. Vai tad laikam nevajadzētu kaut ko nozīmēt?

– Hmm, – saka Pīters – un viņa balss plūst sarūgtinājuma pilnās elās. – Tu šorīt esi kaut kur tālu projām.

Viņš atvirzās, ar slidošu kustību atvelk rokas no viņas auguma, nogludina segas stūri viņai pie pleca ar žestu, kas liecina par vēlmi salīgt mieru. Bet viņa seja, nogurusi un sāpju pilna, nodod viņu. Kāpēc tev vienmēr viss jāsabojā, izlasāms viņa sejā, kad viņš dodas uz vannas istabu.

Ja Feja Maklauda vairs nemīl Pīteru Naitliju, rodas jautājums, vai viņa spēj dzīvot bez Pītera, tas ir, dzīvot viena. Galu galā viņa ir trīsdesmit piecus gadus veca, un viņai vajadzētu šo to zināt par kompromisiem.

Grauzdiņš, viņa sev saka, varētu būt īstais pārbaudījums.

Viņa ironizē, protams, jo tas ir viens no veidiem, kā viņa sevi aizsargā, bet zināmā mērā viņa to domā nopietni: vai viņa spēs stāvēt viena pati savā virtuvē sestdienas rītā, jebkurā rītā, nospiešot sava desmit gadus vecā «*General Electric*» firmas melni spīdīgā tostera sviru un saņemt vienu brokastu grauzdiņu? Tikai vienu.

Ir arī daudz kas cits, ko viņa var darīt viena pati. Piemēram, ceļot. Iepriekšējā vasarā, meklējama leģendas par nārām, viņa bija apmeklējusi pusduci Amerikas bibliotēku. Kalifornija, Bostona, Teksasa – trīs laimīgas nedēļas, gandrīz nekādas bagāžas, tikai viena ceļasoma, trīs drēbju kārtas, divi pāri kurpju, tas arī viss. Viņa izbaudīja to, cik vienkārši bija dabūt vienu biļeti, un to, ka ik vakaru var ieraudzīt kārtīgi uzpostu viesnīcas istabu. Viņa, cik vien iespējams, izvairījās no pārspilēti greznajām divvietīgajām gultām ar milzīgajām dūnu segām un izliktajiem galvgaļiem. – Ļoti mazu istabu, lūdzu, – viņa teica neskaitāmiem administratoriem, kas visi bija vienādi – vasaras laikā kārtīgi apcirpti mati, šauras krekla apkaklītes, dedzīgi skatiņi – un viņi paklausīja, priekā starodami, it kā Feja būtu pārliciesies pār galdu un ar plaukstu virspusi noglāstījusi viņiem seju. Dažreiz ģimenes ar maziem bērniem, kas bija atbraukušas atpūsties, uzsauca viņai sveicienu, bet pārsvarā viņa sēdēja viena pie peldbaseiņa vai viesnīcas ēdamistabā, blakus šķīvim nolikusi atvērtu grāmatu. Cilvēki lūkojās uz viņu un smaidīja, žēlodami vai apskauzdami, Feja nebija par to īsti pārliecināta, un tam arī nebija nekādas nozīmes. Ceļojuma radītais mulsums viņu uzmundrina. Nākamajā vasarā viņa atkal nozudīs. Šoreiz uz Eiropu, atkal saistībā ar savām nārām, otrā pētījuma stipendija, bagātīgāka nekā pirmā. Viņa dosies ceļā jūlija beigās un būs prom veselas četras spraigas nedēļas. Lielākā daļa priekšdarbu jau ir veikti, un doma, ka viņa būs viena, tikai pastiprina, nevis nomāc viņas gaidas.